

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті розкриті напрямки підвищення кваліфікації соціальних педагогів, шляхи розвитку їх професійної компетентності.*

***Ключові слова:** професійні якості, соціальний педагог, система післядипломної освіти.*

***Аннотація.** В статті розкриваються напрямки підвищення кваліфікації соціальних педагогів, шляхи розвитку їх професійної компетентності.*

***Ключевые слова:** профессиональные качества, социальный педагог, система последипломного образования.*

***Annotation.** The article exposes main contents directions of raising the level of social teachers' skills, lights up the ways of development of professional competence of specialists of psychological service.*

***Key words:** professional qualities, social teacher, the system of postgraduate education.*

У післядипломній освіті головним об'єктом навчання виступає особистість, яка уже має свою неповторну індивідуальність, сформовану завдяки власному досвіду, філософську, ціннісно-психологічну установку на сприйняття світу, власні шляхи розв'язання професійних проблем.

Об'єкт нашого дослідження – соціальний педагог у системі післядипломної освіти. Предмет дослідження – розвиток професійних якостей соціального педагога в системі післядипломної освіти. Завдання:

1) висвітлення основних філософських підходів, які є основою вибору завдань і цінностей навчання, зміст педагогічної освіти;

2) визначення ролі курсів підвищення кваліфікації у розвитку творчого потенціалу соціального педагога та в підвищенні рівня професійної компетентності спеціаліста;

3) виокремлення ведучих змістових напрямків підвищення кваліфікації соціальних педагогів.

В українській педагогічній освіті можна виділити чотири основні філософські підходи, які є основою вибору завдань і цінностей навчання, виховання педагога і змісту педагогічної освіти. Назвемо і охарактеризуємо їх.

Догматичний реалізм. Завдання навчальних закладів: виховати раціональну особистість з розвинутим інтелектом. Дати їй знання фактів і принципів, що нібито “не піддаються впливові часу”. Викладачі допомагають майбутньому педагогу навчитися раціонально мислити, їхні пояснення побудовані за сократичним методом, вони експліцитно передають традиційні цінності. Навчальний план будується класично; усі предмети обов'язкові. Виділяються, як правило, ”великі книги”. Філософська основа цього напрямку – різноманітні версії реалізму, які об'єднуються під назвою переніалізму.

Академічний раціоналізм. Завдання: сприяти інтелектуальному зростанню особистості, розвивати її компетентність. Освітній ідеал – громадянин, здатний до співробітництва із соціумом з метою соціальної ефективності. Основна увага приділяється оволодінню основоположними поняттями і принципами академічних предметів. Формується учитель як авторитет у своїй галузі, що експліцитно передає традиційні цінності. Основні предмети – рідна мова, арифметика, природничі науки, історія та іноземна мова. Педагог прагне дати глибокі, основоположні знання, а з іншого боку, відбувається відбір здібних і нездібних їх засвоїти.

Прогресивістський прагматизм. Завдання: удосконалення демократичних начал соціального життя. Освітній ідеал – особистість, здатна до самореалізації. Програми навчання педагога зорієнтовані на можливість здійснення ними у майбутньому такого щільного навчального плану, який буде зосереджений на особистості дитини, орієнтуватися на інтереси учнів, прагнучи відповідати на реальні життєві проблеми, включаючи міждисциплінарне знання. Вважається, що знання сприяє зростанню і розвитку особистості, процес навчання йде не лише у класі, але й у житті, основна увага надається активному і цікавому навчанню. З'являються факультативні предмети, гуманістичні методи викладання, альтернативне і вільне навчання.

Соціальний реконструкціонізм. Мета: поліпшення і перетворення суспільства, виховання його для змін і соціальних реформ. Звідси завдання – навчати таким навичкам і знанням, які б дозволили встановити проблеми, від яких потерпає суспільство і розв'язати їх. Активне навчання націлюється на сучасне і майбутнє суспільство. Учитель виступає як агент соціальних реформ і змін, як керівник проектів і лідер досліджень, допомагає учням усвідомити проблеми, що стоять перед людством. У навчальному плані значне місце приділяється суспільним наукам і методам соціального дослідження, підкреслюються тенденції сучасного і майбутнього розвитку, національні й міжнародні питання.

У навчанні прагнуть втілити ідеали духовності, рівності, культурного плюралізму.

На нашу думку, соціальний реконструкціонізм – найменш уживаний й найбільш потрібний у педагогічній освіті філософський підхід. Саме соціальний педагог, як захисник інтересів дітей, має реалізувати філософію соціального реконструкціонізму, адже є водночас і діагностом, і статистом, і прогнозістом, і терапевтом, і посередником, і аніматором, і помічником.

У дійсності жодний навчальний заклад не опирається у своїй роботі на який-небудь єдиний філософський підхід: зазвичай, комбінуються різні принципи. Отож, постає завдання удосконалення педагогічної освіти, її філософії і методики, щоб з того людського матеріалу, який потрапляє в її “турбіни”, виходив якнайкращий результат.

Якими ми хочемо бачити соціальних педагогів? Якими професійними та особистісними рисами мають володіти вони, щоб відповідати вимогам часу? Чим керуватись для виховання цих рис?

Про професійні якості педагога судять за рівнем професійної компетентності. Це інтегральна якість особистості, що має свою структуру, яка дозволяє фахівцеві найбільш ефективно здійснювати свою діяльність, а також сприяє його саморозвитку і самовдосконаленню. Професійна компетентність має узагальнену еталонну модель у вигляді професіограми.

Виходячи з педагогічних умінь та специфіки праці педагога, в структурі його професійної компетентності можна виділити проєктувальний, інформаційний, організаторський, комунікаційний, аналітичний компоненти.

Згідно з цими компонентами можна виокремити чотири рівні професійної компетентності вчителів: а) низький – рецептивно-продуктивний; б) середній – репродуктивний; в) достатній – конструктивно-варіативний; г) високий – творчий.

Ідеалом професійної зрілості є соціальний педагог, який має високий творчий рівень професійної компетентності. Це актуально тому, що за специфікою своєї діяльності соціальний педагог має бути соціальним архітектором, який вибудовує стосунки в соціумі та приводить їх в стан гармонії та відповідності, а, це потребує творчого підходу, емоційних зусиль, інтуїтивного передбачення.

Для нас важливі такі ключові компетенції соціального педагога: компетенція інтегрувати, компетенція сприйняття самого себе й оточуючих, технологічна компетенція (розуміння суспільного впливу, розвиток здібностей для прийняття рішень), екологічна компетенція (дбайливе поводження з людьми і світом природи), компетенція духовності, компетенція справедливості.

Для того, щоб засвоїти ці компетенції і застосувати здобуті знання на практиці, кожен соціальний педагог 1 раз на 5 років підвищує свою кваліфікацію в інституті післядипломної освіти педагогічних працівників на курсах підвищення кваліфікації. В залежності від категорій слухачів обсяг курсів становить від 72 до 144 годин.

Особи, які пройшли курси підвищення кваліфікації в інституті післядипломної освіти педагогічних працівників, отримують державний документ, що є підставою для їх чергової атестації.

Усвідомлюючи значення ролі соціального педагога в освітньому закладі, на даному етапі курси підвищення кваліфікації ставлять собі на мету:

- 1) підвищення рівня професійної компетентності соціального педагога;
- 2) розвиток творчого потенціалу спеціаліста.

Підвищення кваліфікації соціальних педагогів передбачає їх соціально-гуманітарну, функціональну підготовку, індивідуально-творчу роботу. На курсах підвищення кваліфікації соціальні педагоги знайомляться з реабілітаційною педагогікою, що ґрунтується на засадах життєтворчості, покликана допомогти визначити шляхи вирішення соціальної, медичної, психолого-педагогічної реабілітації дитини, життя якої обтяжене хворобою або іншими несприятливими соціально-педагогічними умовами.

Тому ведучі змістові напрямки підвищення кваліфікації соціальних педагогів такі:

- нормативне і правове забезпечення професійної діяльності соціального педагога;
- проектування інноваційних технологій, рефлексивний аналіз кращого досвіду роботи в соціально-педагогічній сфері;
- ініціювання участі соціальних педагогів до реалізації цільових проектів і програм соціально-педагогічного спрямування;
- створення електронних тематичних баз даних інформаційно-аналітичного характеру для соціальних педагогів;
- диференційована організація підвищення кваліфікації соціальних педагогів на основі результатів моніторингу якості їх професійної діяльності.

Необхідна умова ефективної організації системи підвищення кваліфікації соціальних педагогів сьогодні – установка на подолання її автономності і замкнутості, якісна взаємодія з іншими суб'єктами освітнього простору. Це означає необхідність устанавлення тісних і ефективних зв'язків не стільки між закладами, скільки між професійними командами, які працюють над спільними проблемами. Тому особливе значення набуває формування професійних спільнот, які об'єднані єдиною системою цілей і цінностей, узгодженими способами їх досягнення.

Проведення семінарів, конференцій, дискусійних клубів, майстер-класів, презентацій проектів забезпечує різноманітне інноваційне і ініціативне професійне середовище, яке сприяє розвитку соціальних педагогів.

Становлення суб'єктної позиції соціального педагога починається з аналізу власних цілей й способів професійної діяльності, перевірки на відповідність сучасним тенденціям, розвитку суспільству і освіти, визначення кола проблем, які вимагають рішення. Соціальний педагог прагне відповісти на запитання: в чому полягають мої професійні здобутки? Що мене не задовольняє в результатах тої діяльності, яку я здійснюю? У чому я бачу ресурси розвитку власної соціально-педагогічної практики?

У цей момент, на наш погляд, відбувається самовизначення соціального педагога, усвідомлення ним власної позиції.

Соціальні педагоги зустрічаються, як мінімум, з двома групами проблем: проблеми психологічної готовності працювати по-новому в динамічній, соціокультурній ситуації; проблеми технологічної готовності до реалізації інноваційних проектів, як адекватні викликам часу. Якраз ці групи проблем і стають центральними при проектуванні цілей, змісту і форм підвищення кваліфікації соціальних педагогів.

Серед проблем психологічної готовності соціального педагога до ефективної роботи в сучасних умовах важливе місце займає проблема його внутрішньої особистісної готовності до

саморозвитку. Успіх реалізації ідей соціально-педагогічної підтримки дітей і підлітків багато в чому залежить від особистості самого соціального педагога: рівня його культури, гнучкості, мобільності, динамічності, стійкого прагнення до самоосвіти.

Технологічна готовність соціального педагога передбачає, на наш погляд, глибоке засвоєння таких змістових пластів:

- сутність процесів соціалізації, виховання, соціально-педагогічної підтримки, механізму і закономірності становлення особистості;
- педагогічні способи (технології) організації ефективної взаємодії з дітьми, підлітками, їх сім'ями;
- засоби педагогічного спостереження за динамікою цілісного розвитку дитини.

При організації курсів, з одного боку, важливо враховувати очікування самих педагогів, які обумовлені індивідуальним професійним досвідом кожного із них, а з іншого боку, розуміти необхідність актуалізації проблемних областей, можливо тих, які не усвідомлюються як значущі для їх професійної діяльності.

Наведемо приклади цілепокладань (у відсотках) соціальних педагогів під час проведення одних із курсів підвищення кваліфікації:

- бачення протиріч у власній професійній діяльності – 1% (від загальної кількості слухачів курсів);
- ініціатива адміністрації школи – 2%;
- проходження атестації – 3%;
- критична оцінка власної професійної діяльності – 6%;
- розширення кола професійного спілкування – 9%;
- засвоєння нових методик і технологій – 15%;
- отримання конкретних рекомендацій – 19%;
- підвищення рівня теоретичної підготовки з даного напрямку – 21%.

Як бачимо, мета учасників курсів пов'язана, в першу чергу, з підвищенням рівня теоретичної підготовки, засвоєнням нових методик і технологій, отриманням конкретних рекомендацій. Тоді як, за даними соціологічних досліджень, самопізнання і саморозвиток, займають в системі цінностей не останнє місце. Тому дуже важливою є робота з організації самоаналізу слухачами курсів власного досвіду, сенсу і змісту своєї професійної праці, своєї місії як соціального педагога, усвідомлення своєї ролі в професійному співтоваристві. Поза цим контекстом засвоєння конкретних методик і технологій на бачиться ефективним.

На курсах в якості одного із засобів, які допомагають практикам виявити реальні власні професійні проблеми і складності, використовується рефлексивна діагностика. Головна її відмінність від традиційних методів діагностування полягає в спрямованості на створення рефлексивного середовища, яке забезпечує соціальному педагогу можливості найбільш повного усвідомлення меж власної професійної діяльності і засобів її конструктивного розвитку.

Серед найбільш значущих питань соціальні педагоги виокремлюють наступні: нормативно-правове забезпечення соціально-педагогічної діяльності, методичні і теоретичні підходи, які розкривають головний зміст роботи соціального педагога, методичні рекомендації з окремих тем, робота з профорієнтації, робота з дитиною з дисфункціональної сім'ї, соціально-педагогічна робота з сім'єю в цілому, аналіз досвіду роботи соціальних педагогів інших регіонів.

Професійні складнощі соціальних педагогів-початківців зв'язані із соціально-педагогічною діяльністю і супроводом дисфункціональних сімей і дітей „групи ризику”.

Ведучу роль на курсах підвищення кваліфікації займає проектування самими учасниками курсів нових способів професійної діяльності, які адекватні сучасним вимогам.

Діяльність проектування включає в себе такі обов'язкові кроки: постановка мети; формування способу дії, реалізація цього способу дій „тут і тепер”, рефлексивний аналіз того, що відбувається, коректування одночасно мети і способу дій на основі проведеного аналізу, повторна реалізація його в дії.

Отже, зробимо висновки:

1) оновлення організації підвищення кваліфікації на сучасному етапі зв'язано, в першу чергу, з розвитком соціального партнерства, координацією діяльності різних освітянських структур і об'єднань. Це робить систему по-справжньому відкритою для нових ідей і ініціатив і ефективною з точки зору повноти реалізації професійних інтересів і потреб соціальних педагогів;

2) існує чотири основних філософських підходи у освіті. Соціальний педагог як соціальний архітектор, який конструює стосунки в соціумі має реалізувати філософію соціального реконструкціонізму, яка полягає у виявленні тенденцій сучасного і майбутнього розвитку з метою поліпшення і перетворення суспільства для позитивних якісних змін;

3) курси підвищення кваліфікації соціальних педагогів мають важливе значення у розвитку професійних якостей та у проектуванні професійних досягнень соціального педагога, так як забезпечують різноманітне інноваційне і ініціативне професійне середовище і дають педагогічний і психологічний інструментарій для реалізації ідей школи життєтворчості, де дитина є основним пріоритетом і цінністю суспільства;

4) курси підвищення кваліфікації соціальних педагогів мають ведучі змістові напрямки, одним із домінуючих яких є самоусвідомлення самим соціальним педагогом свого місця в освітньому процесі та ресурсів розвитку власної соціально-педагогічної практики.

Література

1. Система педагогічної освіти та педагогічної інновації / В. Олійник, Я. Болюбаши, Л. Даниленко і ін. – К., 2001. – 58 с.

2. Іщенко М.П., Руденко І.І. Людинознавча компетентність керівника, менеджера, спеціаліста. – Черкаси: Відлуння – Плюс, 2003. – 200 с.

УДК 37.011.33

Н.В. Антонєць, О.І. Гармаш, Н.М. Винник, І.С. Тарасенко

РОЛЬ СПОРТИВНИХ ВИДОВИЩ У ЗАОХОЧЕННІ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

Анотація. У статті розкривається роль видовищних заходів у спорті щодо заохочення студентів до занять фізичною культурою.

Ключові слова: спортивні видовища, масовий спорт, фізична підготовка студентів.

Аннотация. В статье раскрывается роль зрелищных мероприятий в спорте для стимулирования студентов к занятиям физической культурой.

Ключевые слова: спортивные зрелища, массовый спорт, физическая подготовка студентов.

Annotation. The role of spectacular events in the sports as the means of stimulating students to physical training lessons.

Key words: spectacular events, common sports, students' physical training.

Заохочування студентів до занять фізичною культурою і спортом є насущною проблемою сьогодення, лише 13 відсотків населення залучено до занять фізичною культурою і спортом. Світовий досвід свідчить, що рухова активність людини протягом усього життя запобігає захворюванням та поліпшує стан здоров'я [8].

Необхідність заохочування студентів до занять фізичною культурою і спортом пов'язана з рядом соціальних проблем в суспільстві: стан здоров'я народу України знаходиться на дуже низькому рівні – кожний двадцятий мешканець потребує психіатричної або психологічної